

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE ÇOCUKLAR VE HİJYEN

7. BÖLÜM

Emine GÜDEK SEFEROĞLU¹

GİRİŞ

COVID-19 tehdidi tüm dünyada devam ederken, virüsün insandan insana bulaşmasını azaltmak için çok sayıda önlemler alınmaktadır. Önlemenin odak noktası ise daha çok çocuklar, sağlık hizmeti verenler ve yaşlılar gibi duyarlı nüfus üzerinedir. Bu önlemlerin, virüsün yayılmasını engellemede yeterli olup olmadığı bilinmeden güvenlik önlemleri uygulanmaktadır. Bu nedenle, COVID-19 ile etkili bir şekilde mücadele etmek için bu önleyici tedbirlerin farkında olunması son derece önemlidir. Uygulanacak birincil önlemler, düzenli hijyen uygulaması, fiziksel mesafe koyma, kişiden kişiye temastan kaçınma, maskelerin etkin kullanılması, tarama uygulaması ve karantindir. Bunlarla birlikte ikincil önlemlerin kullanılması ve risk faktörlerinden kaçınmanın uygun şekilde yapılması gerekmektedir. Bu bölümde, COVID-19 mücadelesinde çocuklarla ilgili hijyen uygulama önlemleri ele alınmıştır.

El hijyeni

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) hazırladıkları raporda, 3 milyar insanın evinde, 818 milyon çocuğun okulunda ellerini su ve sabunla yıkayacak bir alanın olmadığını, sağlık tesislerinin %16'sının giriş ve çıkış noktalarında kullanılabilir tuvalet ya da el yıkama yeri bulunmadığını bildirmektedir. COVID-19 dahil bulaşıcı hastalıkların yayıl-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD. emine.gudkseferoglu@ksbu.edu.tr ORCID ID: 0000-0001-5803-0059

SONUÇ

SONUÇ olarak COVID-19 pandemi sürecinde çocukların sağlıklarının korunmasına yönelik olarak sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını geliştirmelerine imkan sağlanmalıdır. Çocukların günde en az iki kez 30 dakikalık yoga, dans, jimnastik, yer egzersizleri gibi evde rahatça yapabilecekleri fiziksel aktiviteleri yapması teşvik edilmelidir. Fizik aktivitenin kısıtlandığı bu dönemde yeterli ve dengeli beslenmesi, sıvı alımının artırılması, evde abur cubur ve yüksek kalorili, sağlıksız besinler yerine sağlıklı atıştırmalıklar bulundurulması önemlidir. Çocuklar düzenli ve yeterli süre uyumalıdır (Luzzi & ark., 2020; Biçer & İlhan, 2020). Çocuklara doğru el yıkama ve hijyen davranışları öğretilmelidir. Çocuklara ev dışı ortamlarda sosyal mesafe ve maske takma ilkeleri benimsetilmelidir (Karcıoğlu, 2020; Biçer & İlhan, 2020). Çocukların ev, okul gibi yaşam alanlarında uygun şekilde hijyen, temizlik ve dezenfeksiyon sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akkemik, Y., Güner, A. (2020). COVID-19 salgını bir gıda güvenliği tehlikesi midir?. *Turkish Studies*, 15(4), 15-23. Doi: <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44409>
- AAP (2020). *Cloth Face Coverings for Children During COVID-19*. (14/10/2020 tarihinde <https://www.healthychildren.org/English/health-issues/conditions/COVID-19/Pages/Cloth-Face-Coverings-for-Children-During-COVID-19.aspx> adresinden ulaşılmıştır).
- Anderson D.E., Sivalingam, V., Kang, A.E.Z., Ananthanarayanan, A. Arumugam, H., Jenkins, T.M., ..., Eggers, M. (2020). Povidone-iodine demonstrates rapid in vitro virucidal activity against SARS-CoV-2, the virus causing COVID-19 disease. *Infect Dis Ther*, 1-7. Doi: <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-34544/v2>
- Biçer, B.K., İlhan, M.N. (2020). COVID-19'un çocukların sağlığı üzerine etkisi. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, Özel Sayı, 103-111.
- Bulut, M., Yıldırım, S., Ulukapı, I. (2020). Diş macunları ve fluor. Menteş A, editör. *Diş Hekimliğinde Fluor*. 1. Baskı. Ankara: *Türkiye Klinikleri*; 42-7.
- CDC (2020a). *When and how to wash your hands*. (14/10/2020 tarihinde <https://www.cdc.gov/handwashing/when-how-handwashing.html> adresinden ulaşılmıştır).
- CDC (2020b). *Cleaning and Disinfection for Households*. (18/10/2020 tarihinde <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/cleaning-disinfection.html> adresinden ulaşılmıştır).
- CDC (2020c). *Cleaning and disinfecting in school classrooms*. (10/10/2020 tarihinde <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/downloads/community/schools-child-care/cleaning-disinfecting-school-classrooms.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- CDC (2020d). *Cleaning, disinfection, and hand hygiene in schools—a toolkit for school administrators*. (10/10/2020 tarihinde <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/community/schools-childcare/clean-disinfect-hygiene.html> adresinden ulaşılmıştır).

- Cianetti, S., Pagano, S., Nardone, M., Lombardo, G. (2020). Model for taking care of patients with early childhood caries during the SARS-Cov-2 pandemic. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 17, 3751.
- Chen, X., Ran, L., Liu, Q., Hu, Q., Du, X., Tan, X. (2020). Hand hygiene, mask-wearing behaviors and its associated factors during the COVID-19 epidemic: a cross-sectional study among primary school students in Wuhan, China. *Int. J. Environ. Res. Public Health*;17, 2893; Doi:10.3390/ijerph17082893
- Çakar, A., Aksoy, SA., Korkmaz, N. (2015). Korona Plazma ile Aktive Edilmiş Pamuklu Kumaşa Gümüş ve Çinko Oksit Nano Partikül Aplikasyonu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 78-85.
- Çaylan, R. (2007). El hijyeni. *Hastane İnfeksiyonları Dergisi*; 11, 54-59.
- Erkal, E., Ses, A.G., Aydın, S., Çalışkan, D. (2020). COVID-19'un toplumda yayılımını önlemeye yönelik ilaç dışı halk sağlığı önlemleri. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 5 (COVID-19 Özel Sayısı), 79-95. Doi: <https://doi.org/10.35232/estudamhsd.765195>
- Esposito, S., Principi, N. (2020). To mask or not to mask children to overcome COVID-19. *European Journal of Pediatrics*, <https://doi.org/10.1007/s00431-020-03674-9>
- Gharpure, R., Hunter, CM., Schnall, AH, Barrett, CE., Kirby, AE., Kunz, J.,... Garcia-Williams, AG. (2020). Knowledge and practices regarding safe household cleaning and disinfection for COVID-19 prevention — United States, May 2020. *Am J Transplant*, 20, 2946–2950. Doi: 10.1111/ajt.16300
- Gwenzi, W. (2020). Leaving no stone unturned in light of the COVID-19 faecal-oral hypothesis? A water, sanitation and hygiene (WASH) perspective targeting low-income countries. *Science of the Total Environment*, 753 (2021) 141751 Doi: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.141751>
- İnan, D. (2011). El hijyeni ve önemi. *ANKEM Derg.*;25(Ek-2), 22-24.
- Jefferson, T., Del Mar, C., Dooley, L., Ferroni, E., A Al-Ansary, L., A Bawazeer, G.,... Rivetti, A. (2009). Physical interventions to interrupt or reduce the spread of respiratory viruses: systematic review. *BMJ* ; 339, b3675. Doi:10.1136/bmj.b3675
- Kampf, G., Todt, D., Pfaender, S., Steinmann, E. (2020). Persistence of coronaviruses on inanimate surfaces and their inactivation with biocidal agents. *J Hosp Infect*, 104 (3), 246–251. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jhin.2020.01.022>
- Karcioğlu, Ö. (2020). *Ailem, COVID-19 ve ben*. (1. Baskı). İstanbul: Say Yayıncılık
- Kasloff, S.B., Strong, J.E., Funk, D., Cutts, T. (2020). Stability of SARS-CoV-2 on Critical Personal Protective Equipment. *MedRxiv*, Doi: <https://doi.org/10.1101/2020.06.11.20128884>
- Lu, X., Zhang, L., Du, H., Zhang, J., Li, YY., Qu, J. (2020) SARSCoV-2 infection in children. *N Engl JMed*. Doi: <https://doi.org/10.1056/NEJMc2005073>
- Luzzi, V., Lerardo, G., Bossù, M., Polimeni, A. (2020). COVID-19: pediatric oral health during and after the pandemics. *appl. sci*,10,1-8.
- Mahmood, A., Eqan, M., Pervez, S., Tabinda, A.B., Yasar, A., Brindhadevi, K., Pugazhendhi, A. (2020). COVID-19 and frequent use of hand sanitizers; human health and environmental hazards by exposure pathways. *Science of the Total Environment*; 742,140561 Doi: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.140561>
- Riddell, S., Goldie, S., Hill, A., Eagles, D., Drew, T. (2020). The effect of temperature on persistence of SARS-CoV-2 on common surfaces. *Virology*, 17,145. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.virol.2020.06.011>

- org/10.1186/s12985-020-01418-7
- Sağdıç, O., Kayacan, S., Dertli, E., Arıcı, M. (2020). Gıda güvenliği açısından COVID-19 etmeni SARS-CoV-2'nin değerlendirilmesi ve korunma yöntemleri. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 18, 927-933. Doi:10.31590/ejosat.715223
- Tayar, M. (2020). Gıda güvenliği ve COVID-19. *Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği Bülteni*, 11 (2): 61-71. Doi: 10.38137/vetfarmatoksbulen.765700
- T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2020a). COVID-19 (SARS-CoV-2 enfeksiyonu) temaslı takibi, salgın yönetimi, evde hasta izlemi ve filyasyon bilimsel danışma kurulu çalışması, 14 Eylül 2020.
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2020b). *COVID-19 salgın yönetimi ve çalışma rehberi Bilimsel Danışma Kurulu Çalışması*, 14 Ağustos, 2020.
- Thampi, N., Villeneuve, L.N., Longtin, Y. (2019). Wash your hands, Brother John!. *BMJ*; 367:l6050 Doi: 10.1136/bmj.l6050
- Tsai C.L., Wu, P.C. (2020). Possible beneficial role of throat gargling in the coronavirus disease pandemic. *Public Health*,185,45-6.
- Türk Standartları Enstitüsü (2020). *Belgelendirme kriterleri; tekstilden mamul tekrar kullanılabilir koruyucu yüz maskeleri- tıbbi olmayan, Mayıs 2020*. (13/10/2020 tarihinde <https://statik.tse.org.tr/upload//tr/dosya/duyuruyonetimi/5919/11052020192406-2.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- UNICEF (2020a). *Everything you need to know about washing your hands to protect against coronavirus (COVID-19)*. (19/10/2020 tarihinde <https://www.unicef.org/coronavirus/everything-you-need-know-about-washing-your-hands-protect-against-coronavirus-covid-19> adresinden ulaşılmıştır).
- UNICEF (2020b). *COVID-19 hastalığını evinizden uzak tutmak için temizlik ve hijyen ipuçları*. (19/10/2020 tarihinde (<https://www.unicef.org/turkey/hikayeler/covid-19-hastaligini-evinizden-uzak-tutmak-icin-temizlik-ve-hijyen-ipuclari> adresinden ulaşılmıştır).
- Van Doremalen, N., Bushmaker, T., Morris, D., Holbrook, M., Gamble, A., Williamson, B.,.... Munster, V. (2020). Aerosol and surface stability of SARS-CoV-2 as compared with SARS-CoV-1. *N. Engl. J. Med.* 382 (16); 1564–1567 Doi: <https://doi.org/10.1056/NEJMc2004973>
- Wang, Y., Zhou, C., Shu, R., Zou, J. (2020). Oral Health Management of Children during the Epidemic Period of Coronavirus Disease 2019. *J Sichuan Univ (Med Sci Edi)*, 51 (2), 151-154. Doi: 10.12182/20200360101.
- WHO (2009). *WHO guidelines on hand hygiene in health care*. (27/10/2020 tarihinde <https://www.who.int/publications/i/item/who-guidelines-on-hand-hygiene-in-health-care> adresinden ulaşılmıştır).
- WHO and UNICEF (2020a). *Joint programme for water supply, sanitation and hygiene pre-COVID-19 hygiene baselines regional profiles*. (10/10/2020 tarihinde <https://data.unicef.org/resources/handwashing-data-covid-19-response/> adresinden ulaşılmıştır).
- WHO (2020b). *Water, sanitation, hygiene, and waste management for SARS-CoV-2, the virus that causes COVID-19: interim guidance, 29 July 2020*. (22/10/2020 tarihinde <https://apps.who.int/iris/handle/10665/333560> adresinden ulaşılmıştır).
- WHO (2020c). *Considerations for school-related public health measures in the context of*

COVID-19, 14 September 2020. (14/10/2020 tarihinde <https://www.who.int/publications/i/item/considerations-for-school-related-public-health-measures-in-the-context-of-covid-19> adresinden ulaşılmıştır).

WHO (2020d). *Advice on the use of masks for children in the community in the context of COVID-19, 21 August 2020.* (15/10/2020 tarihinde https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-IPC_Masks-Children-2020.1 adresinden ulaşılmıştır).

WHO (2020e). *Advice on the use of masks in the context of COVID-19 Interim guidance, 5 June 2020.* (14/10/2020 tarihinde <https://apps.who.int/iris/handle/10665/332293> adresinden ulaşılmıştır).